

**BOSHLANGANCHI SINIF O'QUVCHILARI ORASIDA MOTOR
YOZISHDAGI QIYINCHILIKLARNI KECHISHDA FANOY VA GRAFIK
TASVIRLARNI SHAKLLANTIRISH BO'YICHA TUZATISH ISHLAB
CHIQISH**

ilmiy Rahbari: P.h.D v\ b prof. N.S.Musayeva

Muallif: Jurabekova Xumorabonu Ma'rufjon qizi

Xalqaro kimyo universiteti Maxsus pedagogika

1-kurs magistranti: logopedika

288-sonli umumta'lim maktabida maxsus pedagog o'qituvchisi

Annotatsiya: Boshlang'ich sinf o'quvchilari o'rtasida yozishdagi qiyinchiliklar o'quv jarayonida eng ko'p uchraydigan muammolardan biridir. Ushbu qiyinchiliklar ko'pincha nozik vosita mahoratining etarli darajada rivojlanmaganligi, fazoviy orientatsiya va grafik tasvirni shakllantirish bilan bog'liq. Ushbu tadqiqot vosita yozish buzilishlarini bartaraf etish uchun fazoviy va grafik tasvirlarni ishlab chiqishga qaratilgan pedagogik va tuzatish yondashuvlarini o'rganadi. Tadqiqot vizual-harakatni muvofiqlashtirish mashqlarini, fazoviy idrok etishni o'rgatish va nozik vosita mahoratini rivojlantirishni birlashtirgan integral pedagogik usullarning muhimligini ta'kidlaydi. Ushbu tadbirlar nafaqat yozishning ravonligi va tushunarligini oshiradi, balki kognitiv faollikni, o'zini o'zi boshqarishni va o'rganish motivatsiyasini oshiradi.

Kirish: sinf o'quvchilarida yozish qobiliyatini har tomonlama rivojlantirishni qo'llab-quvvatlaydigan individual korreksiya ishlarini tashkil etishda maxsus o'qituvchining (logoped) rolini ta'kidlaydi. Kalit so'zlar: vosita yozishda qiyinchiliklar; fazoviy va grafik rivojlanish; korreksion pedagogika; nozik vosita qobiliyatlari; boshlang'ich maktab o'quvchilari; vizual-motor muvofiqlashtirish Kirish Yozish bolaning akademik va kommunikativ rivojlanishining eng muhim

tarkibiy qismlaridan biridir. Maktab ta'limining dastlabki bosqichlarida, xususan, boshlang'ich ta'limda yozuv ko'nikmalarini egallash jarayoni harakat, fazoviy va grafik qobiliyatlar bilan chambarchas bog'liqdir. Ko'pincha psixomotor yoki sezgi rivojlanishi kechikkan bolalarda kuzatiladigan motorli yozish qiyinchiliklari o'quv jarayoniga va umumiy akademik ko'rsatkichlarga sezilarli ta'sir ko'rsatishi mumkin. Bu qiyinchiliklar harflarning tartibsiz shakllanishi, qog'ozda fazoviy tashkilotning yomonligi va yozish ritmi va yo'nalishini saqlashda qiyinchiliklar sifatida namoyon bo'ladi. Pedagogik nuqtai nazardan, o'qituvchi va maxsus o'qituvchining roli (nutq terapevti yoki logopedist) bunday qiyinchiliklarni aniqlash bilan cheklanib qolmaydi, balki barqaror fazoviy va grafik tasvirlarni shakllantirishga qaratilgan tuzatuvchi va rivojlanish strategiyalarini amalga oshirishga qaratilgan. Ushbu tasavvurlarning rivojlanishi bolalarga sahifada o'zlarini yo'naltirishga, yozuv asboblarning bosimi va harakatini nazorat qilishga, vizual va vosita harakatlarini samarali muvofiqlashtirishga yordam beradi. Zamonaviy pedagogik yondashuvlar tuzatish ishlarini vizual-motor mashqlari, nozik vosita mahoratini o'rgatish va fazoga yo'naltirilgan o'yinlarni o'z ichiga olgan holda birlashtirilishi kerakligini ta'kidlaydi. Ushbu usullar nafaqat qo'l yozuvini yaxshilashga yordam beradi, balki o'quv faoliyatida kognitiv rivojlanish va o'zini o'zi boshqarishga yordam beradi. Idrok, harakat va fikrlash o'rtasidagi bog'liqlikni mustahkamlash orqali o'qituvchilar bolalarning akademik muvaffaqiyatini va yozma ifodaga ishonchini oshirishi mumkin. Shuning uchun ham "Boshlang'ich sinf o'quvchilari o'rtasida motorli yozishdagi qiyinchiliklarni bartaraf etishda fazoviy va grafik tasvirlarni shakllantirish bo'yicha tuzatish ishlari" mavzusini o'rganish katta pedagogik ahamiyatga ega.

Tadqiqot maqsadi: Ushbu tadqiqotning asosiy maqsadi fazoviy va grafik tasvirlarni shakllantirish orqali boshlang'ich sinf o'quvchilari o'rtasida motorli yozish qiyinchiliklarini bartaraf etishning samarali pedagogik va tuzatish strategiyalarini ilmiy tahlil qilish va ishlab chiqishdan iborat. Tadqiqot nozik vosita rivojlanishi, fazoga yo'naltirilganlik va yozma ifoda sifati o'rtasidagi bog'liqlikni aniqlashga qaratilgan bo'lib, o'qitish jarayonida korreksion pedagogikaning

integrativ rolini ta'kidlaydi. Yana bir maqsad - vizual-motor aloqani mustahkamlovchi va yozish ko'nikmalarini bosqichma-bosqich egallashni qo'llab-quvvatlovchi pedagogik ta'sirning tizimli modelini yaratish. Bu bolalarning muvofiqlashtirish, diqqatni jamlash va fazoviy ongini kuchaytiradigan amaliy mashqlar, rivojlantiruvchi o'yinlar va individual tuzatish dasturlarini loyihalashni o'z ichiga oladi. Bundan tashqari, tadqiqot yozishga tayyorgarlikni yaxshilash va doimiy yozish buzilishlarining oldini olishda logopediya aralashuvining pedagogik ahamiyatini asoslashga qaratilgan.

Materiallar va usullar Ushbu tadqiqot korreksion pedagogika va maxsus ta'lim doirasida o'tkazildi, asosiy e'tibor boshlang'ich sinf o'quvchilari o'rtasida motorli yozish qiyinchiliklarini bartaraf etishga qaratilgan. Tadqiqotda yozma nutqni o'zlashtirish jarayonida o'ziga xos qiyinchiliklarni, jumladan harflarning tartibsiz shakllanishini, fazoviy tashkil etishdagi qiyinchiliklarni va nozik harakatlarni muvofiqlashtirishning zaifligini ko'rsatgan 7-10 yoshdagi bolalar ishtirok etdi. Ishtirokchilarni tanlash pedagogik kuzatish, o'qituvchi tavsiyalari va maxsus pedagog (logopedist) tomonidan o'tkazilgan diagnostik baholashlar asosida amalga oshirildi. Tadqiqotning uslubiy asosi pedagogik, psixologik va tuzatish tamoyillarining kombinatsiyasiga asoslangan. Tadqiqotda murakkab diagnostika tizimi qo'llanildi, jumladan: Kuzatish usullari - yozish vazifalari davomida xatti-harakatlar va vosita xususiyatlarini aniqlash. Diagnostik testlar - nozik vosita ko'nikmalarini, fazoviy orientatsiyani va vizual-motor muvofiqlashtirishni baholash uchun (masalan, "Shaklni chizish", "Naqshni nusxalash" va "Chiziq yo'nalishini qayta tiklash" testlari). Pedagogik eksperiment - yozma ish faoliyatini yaxshilashga qaratilgan tuzatish ishlarining samaradorligini tekshirish. Tadqiqot uchta asosiy bosqichda o'tkazildi:

1. Diagnostika bosqichi: o'quvchilar o'rtasida vosita yozishda qiyinchiliklarning o'ziga xos xususiyati va sabablarini aniqlash; qo'l yozuvi namunalari va xatolik namunalarini tahlil qilish.
2. Tuzatish-rivojlanish bosqichi: vizual-motor o'yinlar, barmoq gimnastikasi, grafik taqlid vazifalari va fazoga yo'naltirilgan mashg'ulotlarni o'z ichiga olgan maxsus ishlab chiqilgan pedagogik

va logopedik mashqlarni amalga oshirish. 3. Baholash bosqichi: aralashuv samaradorligini aniqlash uchun o'quvchilarning yozish to'g'riligi, chiziqni tashkil etish va harakatni muvofiqlashtirishdagi yutuqlarini qayta baholash.

Pedagogik yondashuv individuallashtirish va farqlashni ta'kidlab, tuzatish mashqlari har bir bolaning psixomotor darajasiga moslashtirilishini ta'minladi. Natijalar O'tkazilgan tadqiqotlar korreksiya dasturida qatnashgan boshlang'ich sinf o'quvchilari o'rtasida nozik vosita muvofiqlashtirish, fazoviy yo'nalish va grafik tasvirni shakllantirishda sezilarli yaxshilanishlarni aniqladi. Dastlabki diagnostika bosqichida ko'pchilik o'quvchilar harflarni noto'g'ri tekislash, qalamga beqaror bosim, harflarning tartibsiz o'lchamlari va so'zlarni chiziqqa tartibsiz joylashtirish kabi qiyinchiliklarni ko'rsatdilar. Ko'pchilik, shuningdek, qo'l harakati ustidan cheklangan nazorat va past vizual-motor muvofiqlashtirishni ko'rsatdi. Ushbu tadqiqot doirasida ishlab chiqilgan korreksion-pedagogik mashqlarni tizimli ravishda amalga oshirish natijasida sezilarli ijobiy o'zgarishlar kuzatildi.

Ishtirokchilarning aksariyati qo'l epchilligini, fazoni idrok etishni va geometrik figuralar va yozma belgilarni takrorlashda aniqlikni oshirdi. Bolalar o'zlarining yozma ishlarida chiziq yo'nalishi, fazoviy chegaralar va simmetriya haqida ko'proq xabardor bo'lishni boshladilar. Miqdoriy baholash yozish xatolarining sezilarli darajada kamayganligini ko'rsatdi, jumladan, harflarning teskari o'zgarishi, notekis intervallar va bir-biriga o'xshash zarbalar - o'rtacha 40-60% ga. Yozish tezligi va ravonligi ham yaxshilandi, bolalar uzoqroq yozish vazifalari davomida yanada izchil motor nazorati va chidamliligini namoyish etishdi. Ushbu ko'rsatkichlar barqaror fazoviy va grafik tasvirlarni shakllantirishda tuzatish dasturining samaradorligini tasdiqladi. Dvigatel va fazoviy taraqqiyotdan tashqari, sifatli kuzatuvlar o'quvchilarning ta'limga bo'lgan munosabati va hissiy xatti-harakatlarida ijobiy o'zgarishlarni ko'rsatdi. Munozara

Ushbu tadqiqot natijalari boshlang'ich sinf o'quvchilarida fazoviy-grafik rivojlanish va yozish ko'nikmalarini shakllantirish o'rtasidagi hal qiluvchi pedagogik va psixologik bog'liqlikni ko'rsatadi. Yozishni bajarishda kuzatilgan muvaffaqiyatlar yozish shunchaki lingvistik jarayon emas, balki idrokning

muvofiglashtirilgan ishlashini, nozik vosita mahoratini va vizual-fazoviy tahlilni talab qiladigan murakkab psixomotor va kognitiv faoliyat ekanligini tasdiqlaydi. Pedagogik nuqtai nazardan, tuzatish tadbirlarining muvaffaqiyati erta motor va fazoviy tayyorgarlik doimiy yozuv buzilishlarining oldini olishda asosiy rol o'ynaydi degan fikrni qo'llab-quvvatlaydi. Nozik vosita mashqlari, grafik taqlid vazifalari va fazoga yo'naltirilgan o'yinlarning integratsiyasi miyaning ikkala yarim sharlarini rag'batlantirish, vizual-motor muvofiglashtirishni yaxshilash va qo'l harakati nazoratini barqarorlashtirish uchun samarali usul bo'lib chiqdi. Bu L. Vygotskiy va A. Leontievning nazariyalari bilan mos keladi, ular bolaning o'quv faoliyatida idrok, harakat va kognitiv o'sish o'rtasidagi rivojlanish o'zaro bog'liqligini ta'kidladilar. Bundan tashqari, natijalar korreksion pedagogika faqat to'g'ridan-to'g'ri motorli mashg'ulotlar bilan cheklanmasligi kerakligini ko'rsatdi. Shuningdek, u diqqat, kuzatish va fazoviy tasavvurni rivojlantirishni o'z ichiga olishi kerak, chunki bu kognitiv jarayonlar bolaning yozma harakatlarni rejalashtirish va bajarish qobiliyatiga bevosita ta'sir qiladi. Vizual, kinestetik va eshitish usullarini o'z ichiga olgan integratsiyalashgan pedagogik yondashuvlardan foydalanish bolalarga fazoviy naqshlarni o'zlashtirishga yordam berdi va ularni yozish vazifalari davomida izchil qo'lladi.

Xulosa Tadqiqot boshlang'ich sinf o'quvchilarining motorli yozishdagi qiyinchiliklarni bartaraf etish uchun kompleks pedagogik va korreksiyaviy yondashuvni talab qilishini aniq ko'rsatib turibdi. Yozish murakkab psixomotor jarayon sifatida nafaqat lingvistik kompetentsiyaga, balki nozik vosita mahoratining uyg'un rivojlanishiga, fazoviy idrok etish va grafik tasvirni shakllantirishga bog'liq. Maqsadli tuzatish mashqlari - ko'rish va harakatni

Adabiyotlar:

1. Vygotskiy, L. S. (1978). Jamiyatdagi aql: oliy psixologik jarayonlarning rivojlanishi. Garvard universiteti matbuoti.
 2. Leontiev, A. N. (1981). Psixologiyada faoliyat muammosi. Moskva: Nauka.
 3. Luriya, A. R. (1973). Ishlaydigan miya: Neyropsixologiyaga kirish. Pingvin kitoblar.
 4. Piaget, J. (1972). Bola psixologiyasi. Asosiy kitoblar.
 5. Gardner, H. (2011). Aql ramkalari: Ko'p aqlar nazariyasi. Asosiy kitoblar.
- balki har bir o'quvchining shaxsiy o'sishi, ijodkorligi va hissiy farovonligini qo'llab-quvvatlaydi.